

Politički cinizam: način održanja u krizama ili besramni realizam

Nebojša Blanuša

Uvjerenje da su političari nemoralni, prijetvorni i nekompetentni, te da podređuju javne interese osobnima smatra se okosnicom političkog cinizma (Schyns i Koop, 2007: 5). Takvo se mišljenje građana često prenosi na političke institucije i cijeli politički sustav. Promatran kao posljedica koruptivnosti postojećeg poretka, politički cinizam često uzrokuje pad povjerenja u demokraciju, politički pesimizam, odustajanja od političke participacije ili glasovanje za ideološki ekstremne i populističke stranke i kandidate.

No, istraživanja pokazuju kako slika političkog cinizma nije jednoobrazna i ne djeluje isključivo negativno na političko ponašanje. Govori se o različitim tipovima cinizma, primjerice o negativističkome, otuđenom i kritičkom cinizmu, ili se preuzima i empirijski produbljuje koncepcija Petera Sloterdijka iz poznate filozofske studije *Kritika ciničnog uma* (1992).

Sloterdijk smatra cinični um univerzalnim i difuznim fenomenom današnjice i reakcijom na nihilizam suvremenih društava što je proizašao iz gubitka vjere u stabilne i nepromjenjive vrijednosti. Cinični subjekt posve je svjestan distance između ideološke krinke i društvene realnosti. Na razini svakodnevnog iskustva, u recepciji i interpretiranju politički relevantnih događaja, subjekt doživljava rascjep između ideološkog značenja diskursa, to jest formalnog vokabulara kojim se događaj javno objašnjava, i slutnje koja ima ulogu dešifriranja onoga što bi "zapravo" taj događaj značio na razini političke igre partikularnih interesa konkretnih aktera. Pritom, Sloterdijk razlikuje dva oblika svijesti ciničnog uma, cinizam i kinizam, koji se na različite načine suočavaju s tim rascjepom. Cinizam ustrajava na ideološkoj krinci, dok kinizam ukazuje na rascjep i kritizira dvoiličnost cinizma. Cinizam je stoga "prosvijećena kriva svijest" i prosječan socijalni karakter koji funkcionira kao "integrirana

asocijalnost", istodobno dobro situirana i mizerna svijest koja se "više ne osjeća pogodena ni od koje kritike ideologije" (21). Nasuprot njemu, kinizam je vesela drskost oponiranja, srčan, neukroćen, vitalizacijski stav koji odbacuje bezuvjetne istine i prokazuje ono što cinici prešućuju.

Kinizmu i cinizmu zajednički su "motiv samoodržanja u kriznim vremenima", drskost, "otpuštanje kočnica" i brbljanje o stvarima koje nisu za javnost, to jest. "vrsta bestidnoga 'prljavog' realizma" (197). No, oni govore s različitih pozicija moći. Sloterdijk cinizam vezuje za vladajuću kulturu, "gospodstvo", a kinizam za popularno, plebejsko mišljenje, to jest za suprotstavljane službenoj ideologiji, izraženo najplastičnije u satiričnoj subverziji. Pritom kinizam nastupa kao odlučno nedopuštanje izmicanja "gole istine" koja se krije iza kulturnih navika (158), a cinizam sve "visoko" hoće reducirati na najniži nazivnik, predstavlja "antitezu vlastitom idealizmu kao ideologiji i maskeradi" (118). Nasuprot tome, kinizam je ozbiljno "alergičan" na pozu ozbiljnosti vlasti i utemeljen je na moralno-kritičkoj razdražljivosti prema autoritetima. Egzemplar kinizma bila bi izjava "Car je gol", dok bi primjer za cinizam bila Staljinova izjava "Jedna smrt je tragedija, milijun smrti je statistika".

Cinizam se povijesno pojavljuje nakon kinizma, koji počinje s Diogenom kao dramatičnom figurom kozmopolitskog mudraca suprotstavljenog atenskome gospodskom idealizmu, da bi se s Lukijanom prometnuo u cinizam koji cinični prijezir smatra opasnim za državu. Pomoću toga i drugih brojnih povijesnih primjera Sloterdijk određuje cinizam kao kinizam koji je prešao na stranu vlasti i idealizma vladajuće ideologije, te postao njegova sjena odnosno naličje.

Cinizam je, dakle, skriveni "zli pogled" (20), nihilističan, ogorčen, dvoiličan, koji podržava svjetonazor u koji iskreno ne vjeruje

i pretpostavlja vlastitu poziciju mudrog autoriteta lišenog iluzija. Suprotstavljen je kinizmu kao neuglađenosti, plebejskom podsmijehu i ironičnosti usmjerenoj na cinizam vladajućih. Kinizam se suprotstavlja vladajućim lažima, patetičnome, uzvišenom i mrtvački ozbiljnom tonu službene ideologije i razotkriva njihove sebične interese, nasilnost i okrutne težnje k moći (Žižek, 2002: 50). U svojoj sumnjičavosti kinizam "artikulira rezervu građanskog životnog osjećaja protiv politike – (shvaćene) kao apstraktne, u lažne visine silom izdignute forme života" koja se doživljava kao "ugrožavajući odnos prisile među ljudima, sfera sumnjivih karijera i upitnih ambicija, mehanizam otuđenja, ravnina rata i socijalne nepravde – ukratko onaj pakao, koji nameće egzistenciju silovitih drugih nad nama." (Sloterdijk, 1992: 113).

U novovjekovnome povijesnom "razvoju" sve veće, društveno organizirane ozbiljnosti i stvaranja "javne seriozne užtogljenosti" (125) došlo je do sakaćenja kiničkih impulsa koji su nekada obitavali u gradskim sredinama, na sveučilištima, karnevalima i među boemima. Tom popisu dodajemo teatar i neke oblike pisane riječi, posebice novinske, koji funkcioniraju kao svakodnevni stup javnosti, kojima s vremenom slabe satirički i kritički potencijali, usporedno s procesom depolitizacije politike. No, bez obzira na konstataciju o otupljenosti kritičke oštrice, općoj banalizaciji masovnih medija i njihovu cinizmu, kinički potencijali još uvijek postoje u različitim oblicima javnog djelovanja, posebice u političkom novinarstvu. Upravo (nesenzacionalistička) usmjerenost na razotkrivanje političkih afera, sukoba, frakcijskih borbi, tajnih političkih ciljeva, malverzacija, korupcije, organiziranog kriminala, zlouporaba, nepravilnosti u radu, koje ukazuju javnosti na tzv. mračnu stranu politike i djelovanje konkretnih političkih aktera u tim "skrivenim" procesima, značajna su područja na kojima se iskazuje kinizam.

Ako je formula cinizma da "oni znaju što čine, ali to ipak i dalje čine", formula je kinizma da "oni znaju što 'oni gore' čine, te to prokazuju i (manje ili više glasno) ismijavaju". Dok cinizam podriiva ne samo transparentnost sustava nego i cjelokupnu političku kulturu, dotle kinizam iznosi na vidjelo "prljavo rublje" političke zajednice.

Literatura

- Chaloupka, W. (1999). *Everybody knows, cynicism in America*. Minneapolis i London: University of Minnesota Press.
- Rijkhoff, S.A.M. (2008). *The Dark Side of Politics: Kynicism, Cynicism and Political Behaviour*. Paper prepared for the 2008 Annual meeting of the International Society of Political Psychology, Pariz, 9-12. srpnja.
- Schyns, P., Koop, C. (2007). *Political cynicism: Measurement, characteristics and consequences of a growing phenomenon*. Paper presented at the 30th Annual Scientific Meeting of ISPP, Portland, SAD, 4-7 srpnja.
- Sloterdijk, P. (1992). *Kritika ciničkog uma*. Globus: Zagreb.
- Žižek, S. (2002). *Sublimni objekt ideologije*. Arkzin: Zagreb.